

วงศ์พระพุทธรเจ้าในชินกาลมาลีปกรณ์

received 8 OCT 2019 revised 12 MAR 2019 accepted 18 MAR 2019

พระพิริยญาณพงศ์ ธารพนาลี

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี

นักวิจัยอิสระ

35 ตำบลสำราญราษฎร์

อำเภอคลองสะแก จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

ชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นคัมภีร์ที่เล่าเรื่องพุทธประวัติเรียงกันไปตามลำดับกาลเวลา แต่งโดยพระรัตนปัญญาในพุทธศตวรรษที่ 21 ใช้กลวิธีการแต่งแบบร้อยแก้วสลับร้อยกรอง มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายความเป็นไปของวงศ์พระพุทธรเจ้าโคตมะตามลำดับ ทั้งได้แสดงความเชื่อมโยงวงศ์กษัตริย์ล้านนาเข้ากับวงศ์พระพุทธรเจ้า โดยวงศ์พระพุทธรเจ้าและพระโพธิสัตว์ที่กล่าวถึงในชินกาลมาลีปกรณ์มีจำนวนมากกว่าที่กล่าวถึงในพระไตรปิฎก พบมาก่อนแล้วในคัมภีร์สมภารวิบาก แต่งขึ้นในล้านนา ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 มีต้นแบบมาจากคัมภีร์โศตัตถกถิ มหานิทานที่แต่งขึ้นที่ลังกาในอภยคีรีวิหารฝ่ายมหายาน เมื่อราวต้นพุทธศตวรรษที่ 19 นอกจากนี้ ยังมีชาดกบางเรื่องในชินกาลมาลีปกรณ์ที่ซ้ำกันกับชาดกของพุทธศาสนามหายาน จึงเป็นไปได้ว่าพุทธศาสนาจากลังกาที่เข้าสู่ล้านนาโบราณน่าจะเป็นพุทธศาสนาที่มีแนวคิดของฝ่ายมหายานผสมกับเถรวาทมาตั้งแต่เริ่มต้น

คำสำคัญ: ชินกาลมาลีปกรณ์, วงศ์พระพุทธรเจ้า, มหายานในล้านนา

History of Buddha's incarnations in Jinakalamali.

received 8 OCT 2019 revised 12 MAR 2019 accepted 18 MAR 2019

Phra Preyapob Thanpanalee

Ph.D. student of Faculty of Buddhist Studies,
College of Chiang Mai,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Sirisak Apisakmontree, Ph.D.

Independent Researcher
35 Sumranrat, Doisaket, Chiang Mai

Abstract

Jinakalamali was a scripture written by Phra Rattanapanya in the 21st century B.E. to chronicle the lives of Buddha. Alternated between the use of prose and verse, the scripture aimed to recount the history of Gautama Buddha's incarnations in chronological order, as well as to present the connections between Lanna royal family and Buddha's incarnations. Evidently, Jinakalamali contained more stories of Buddha's incarnations and Bodhisattva than the Pali Canon. Furthermore, the stories could be traced back to those found in Samparavibak, a scripture written in Lanna Kingdom during the late 19th century B.E. based on an earlier scripture, Soddhatthakee Mahanitan, which originated from a Mahayana temple in Sri Lanka during the early 19th century B.E. In addition, several stories from Jinakalamali also appeared as Mahayana Jataka tales. Therefore, it was possible that when Buddhism first came to ancient Lanna Kingdom from Sri Lanka, there was a combination of both Mahayana and Theravada Buddhism.

Keywords: Jinakalamali, History of Buddha's incarnations, Mahayana in Lan Na

บทนำ

ชินกาลมาลีปกรณ์เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาของล้านนาที่บอกเล่าเรื่องราววงศ์พระพุทธรเจ้าและการเผยแผ่พุทธศาสนาจากลังกาสู่ล้านนา แต่งโดยพระรัตนปัญญา ในสมัยพระเมืองแก้ว ก่อนถ่ายทอดไปสู่อยุธยา และแพร่หลายไปยังรัตนโกสินทร์เป็นลำดับ เนื้อหาในวรรณกรรมได้สะท้อนความคิดทางพุทธศาสนาโบราณในล้านนาไว้หลายประเด็น ในการศึกษาครั้งนี้จะได้วิเคราะห์เฉพาะประเด็นวงศ์พระพุทธรเจ้าที่แตกต่างออกไปจากวงศ์พระพุทธรเจ้าในพระไตรปิฎกว่าประกอบด้วยพระพุทธรเจ้าองค์ใดอะไรบ้าง มีที่มาจากไหน และมีความสำคัญอย่างไร

ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมแบ่งการศึกษาชินกาลมาลีปกรณ์เป็นเอกสารการปริวรรตและจัดพิมพ์ กับเอกสารการวิเคราะห์รวมถึงการประยุกต์ใช้คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ มีรายละเอียดดังนี้

1. เอกสารการปริวรรตและจัดพิมพ์คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์

พบทั้งหมด 7 ฉบับ ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ ได้แก่

ฉบับที่ 1 เป็นฉบับสมัยอยุธยา รักษาไว้ในหอวชิรญาณจำนวน 5 ผูก 14 ลาน (Rattanapanya 1958A, 12)

ฉบับที่ 2 ต้นรัชกาลที่ 1 คัดลอกจากฉบับอยุธยารักษาไว้ในหอมนเทียรธรรม จำนวน 5 ผูก 14 ลาน จารเมื่อ พ.ศ. 2331 ตัวอักษรขอมเขียนภาษาบาลีด้วยเส้นทอง ตัวอักษรไทยด้วยเส้นหรรดาล (Rattanapanya 1958A, 1) ท้ายใบลานระบุชื่อผู้ชำระ ผู้ตรวจสอบ และผู้จารใบลาน ว่า“นายเกษมหัตถ์เลกกับหลวงธัมมาพิมลราชบัณฑิตเป็นผู้ชำระ พระอาจารย์เกิดเป็นผู้ทาน นายอู่ช่างจาร นายนาคช่างจาร เป็นผู้จำลองสำเร็จโดยสิริสวัสดิ” (Rattanapanya 1958A, 13)

ฉบับที่ 3 ในรัชกาลที่ 5 ตีพิมพ์ทั้งฉบับภาษาบาลีและไทย พ.ศ. 2451 ปริวรรตโดยพระยาพิมล (Rattanapanya 1958A, 13) พิมพ์ที่โรงพิมพ์ที่โสภณพิพิธพิมพ์กรรม พิมพท์กุลเกล้าฯ ถวายและแจกในงานพระศพพระเจ้าวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าศิริวงศ์วัฒนเดช นายร้อยตรีในกรมทหารบกแล ศพแม่นในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระกานันทวงษ์วรเดช (Rattanapanya 2011B)

ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2468 ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้แปลชินกาลมาลีตามต้นฉบับในรัชกาลที่ 5 เป็นภาษาฝรั่งเศส ตีพิมพ์ไว้ในหนังสือ Bulletin de l'École Française d' Extrême Orient, Tome. XXV ทั้งภาษาบาลีและฝรั่งเศส (Rattanapanya 1958A, 15)

ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2498 พระพุทธทัต พระภิกษุชาวลังกา ได้คัดลอกภาษาบาลีตามต้นฉบับในรัชกาลที่ 5 แปลเป็น

ภาษาสืบล และตีพิมพ์ในประเทศศรีลังกา (Rattanapanya 1958A, 15)

ฉบับที่ 6 ในรัชกาลที่ 9 ตีพิมพ์โดยกรมศิลปากร ใน พ.ศ. 2501 เนื่องในการบูรณะโบราณสถาน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ร.ต.ท. แสง มนวิthur เป็นผู้แปลและตรวจสอบพร้อมทำเชิงอรรถอธิบายความตามประวัติศาสตร์ ใช้ฉบับตีพิมพ์ในรัชกาลที่ 5 เป็นต้นฉบับหลักในการแปล (Rattanapanya 1958A)

ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2554 ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ศรีปัญญาตามฉบับสมัยรัชกาลที่ 5 (Rattanapanya 2011B)

ทั้งนี้ ไม่ปรากฏชินกาลมาลีปกรณ์ฉบับที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนา

2. เอกสารการวิเคราะห์รวมถึงการประยุกต์ใช้ชินกาลมาลีปกรณ์ในสมัยปัจจุบัน

การศึกษาวเคราะห์เอกสารชินกาลมาลีปกรณ์ ในงานวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต พบว่าชินกาลมาลีปกรณ์ เกิดจากการรวบรวมเนื้อหาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ ตลอดถึงตำนานเรื่องเล่าที่สืบทอดมา มีลักษณะเช่นเดียวกับคัมภีร์มหาวงศ์ และตำนานมูลศาสนา ใช้ภาษาบาลี เรียบเรียงเป็นร้อยแก้วสมร้อยกรอง มีความงดงามตามรสวรรณคดี มีเนื้อหาสาระกล่าวถึง สถานที่ บุคคล ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง และการศาสนาในล้านนา ด้วยเหตุนี้ แม้จะไม่พบต้นฉบับในล้านนา ทว่าด้วยเนื้อหาที่เขียนได้สะท้อนเรื่องราวในล้านนา ผู้วิจัยได้สันนิษฐานว่าชินกาลมาลีปกรณ์น่าจะแต่งขึ้นในล้านนา สมัยที่พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง เพราะภาษาบาลีที่ใช้เป็นภาษาบาลีที่มีทักษะสูง มีการผูกศัพท์ใหม่ๆ หรือศัพท์พื้นเมืองโดยเฉพาะชื่อสถานที่และบุคคลเป็นภาษาบาลี (Siriwong 1980, ก)

การศึกษาเรื่องสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ พบว่าสถานที่ทางประวัติศาสตร์แบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาคือ สมัยพุทธกาล ได้แก่ สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา ปรินิพพาน เป็นต้น และสถานที่หลังพุทธกาล ได้แก่ มหิยงคณเจดีย์ มริจจวตติเจดีย์ โลหปราสาท วิหารพระทันตธาตุในประเทศศรีลังกา และเจดีย์สำคัญในล้านนา ทั้งเชียงใหม่ ลำพูน และพะเยา (Sutheetasuntorn et al. 2015, 829-837)

การคัดเลือกสารัตถธรรมในเนื้อหาและใช้หลักธรรมเป็นหลักในการพัฒนานักศึกษา จากการศึกษาพบว่าสารัตถธรรมในชินกาลมาลีปกรณ์ที่สามารถนำมาพัฒนานักศึกษามี 4 ด้าน คือ (1) ด้านการพัฒนาด้านกายภาพ ได้แก่ เรื่องความอบอุ่น-ความเคารพ-ปัจจัยภายนอกความต่างของบุคคล จริต-หลักวิริยะ-ภาวะผู้นำเชิงบวก-ศีล-ทาน (2) ด้านการพัฒนาเกี่ยวกับจิต ได้แก่ เรื่องกิจกรรมศรัทธา-ฉันทะที่ต่างกัน-อดทน-หลักจิตสาธารณะ-จิตที่ตั้งมั่น-สมาธิ-กุศลกรรมบถ-สมาธิ (3) ด้านการพัฒนาปัญญา ได้แก่ เรื่องการยอมรับเพื่อพัฒนา-ปัญญาที่สั่งสมพัฒนา-ข้อสัตย์-หลักจิตกุศล-แนวทางสั่งสมบุญ-ปัญญา-บุญกิริยาวัตถุ (4) ด้านการพัฒนาสังคม ได้แก่ เรื่องความสามัคคี-สังคมที่แตกต่างทำให้รูปแบบชีวิตต่างกัน-หลักสร้างสังคมเข้มแข็ง-สังคหวัตถุ-หลักสร้างสามัคคี และหลักบารมี (Pomsuwan, and Laochalad 2017, 338-346)

จากเอกสารทั้ง 3 ข้างต้น ยังไม่ปรากฏการศึกษาเรื่องวงศ์พระพุทเจ้าในชินกาลมาลีปกรณ์แต่อย่างใด

การวิเคราะห์ชินกาลมาลีปกรณ์

ในการวิเคราะห์คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ จะได้วิเคราะห์ในเรื่องความหมาย ประวัติคัมภีร์ โครงสร้างวรรณกรรม จุดประสงค์ในการแต่ง คัมภีร์พุทธศาสนาที่ใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการแต่งชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นเบื้องต้นก่อน เพื่อแสดงภาพรวมของชินกาลมาลีปกรณ์ จากนั้นจึงวิเคราะห์เรื่องวงศ์พระพุทเจ้าตามวัตถุประสงค์ มีรายละเอียดการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ความหมาย

ชินกาลมาลีปกรณ์ แยกศัพท์ภาษาบาลีเป็น ชิน+กาล+มาลี+ปกรณ์

คำว่า “ชิน” หรือ “ชินะ” หมายถึง ผู้ชนะ ใช้ประกอบกับคำอื่น เช่น ชินวรชินนทร์ ชินเจ้า ชินศรี ทั้งหมดเป็นพระนามพระพุทเจ้า หรือประกอบคำอื่นเป็นชินบุตร ชินอรส แปลว่า บุตรของพระพุทเจ้า คือ พระสงฆ์ (Royal Society 2013, 381) ทั้งนี้คำว่า “ชิน” ในชินกาลมาลีปกรณ์ หมายถึง พระพุทเจ้า

คำว่า “กาล” หมายถึง เวลา คราว ครั้ง หน (เรียบเรียง ร้อยไว้) (เครื่องมือ หนังสือ) (Royal Society 2013, 119)

คำว่า “มาลี” หรือ “มาลินี” หมายถึง ผู้แต่งด้วยพวงดอกไม้ ในที่นี้หมายถึงกิริยาร้อยเรียงอักษร (Royal Society 2013, 905)

คำว่า “ปกรณ์” หมายถึง คัมภีร์ ตำรา หนังสือ (Royal Society 2013, 693)

ด้วยเหตุนี้ ชินกาลมาลีปกรณ์ จึงหมายถึงคัมภีร์ที่วาดด้วยการเรียงร้อยประวัติพระพุทเจ้าตามลำดับกาลเวลา ซึ่งสะท้อนภาพของเนื้อหาได้เป็นอย่างดีเพราะเล่าประวัติพระพุทเจ้าเรียงกันไปตั้งแต่อดีตกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน

ชินกาลมาลีปกรณ์นี้ ในฉบับภาษาบาลีว่า “ชินกาลมาลีปกรณ์” ทว่าฉบับแปลในสมัยรัชกาลที่ 5 เรียกชื่อไว้ว่า “ชินกาลมาลินี” ซึ่งแสง มนวิฑูร อธิบายเหตุของการเปลี่ยนแปลงของคำนี้ว่า ชินกาลมาลินีนั้น ความจริงควรจะอ่านว่า “หนังสือชินกาลมาลินี” แต่ด้วยความที่นักเขียนโบราณมักไม่นิยมใส่ไม้ผัน เขียน “นิ” แต่ผู้อ่านต้องอ่าน “นี้” หรือ “นี่” ตามความหมาย ทว่าเมื่อผู้เขียนต้องการให้อ่าน “นี้” แต่กลับเขียนไว้เป็น “นิ” ผู้อ่านสมัยหลังก็อ่าน “นิ” เข้าจริงๆ เลยกลายเป็น “ชินกาลมาลินี” ไป (Rattanapanya 1958A, 19-20)

อย่างไรก็ตามทั้งคำว่า “มาลี” หรือ “มาลินี” ต่างก็มีความหมายเช่นเดียวกัน คือ การร้อยเรียงตัวอักษรเฉกเช่นเดียวกับการร้อยพวงมาลัยที่ต่างต้องเรียงกันไปเป็นลำดับ ด้วยเหตุนี้ความหมายของชินกาลมาลีปกรณ์ และชินกาลมาลินีจึงอาจไม่แตกต่างกัน

2. ประวัติคัมภีร์

แต่งโดย พระรัตนปัญญาญาณ ตามที่ปรากฏเป็นหลักฐานในหนังสือชินกาลมาลินี ที่ระบุชื่อพระรัตนปัญญาญาณในหลายๆ ช่วงของเนื้อหา เช่นในค่านมัสการพระรัตนตรัยตอนต้นคัมภีร์ และในคำอธิษฐานตอนท้ายคัมภีร์ ดังนี้

“*อหํ อันทว่าข้า รตนปัญญาญาณเถโร นามชื่อว่า รตนปัญญาญาณเถร วันทา* จะขอถวายวันทาการ ตัพพธัมม์ ซึ่งสมเด็จพะพุทธเจ้าอันตรัสรู้ร้อยสี่ 4 นั้น ชินปัสุมลิต อันมีระเบียบคือฉลองพระบวรบาทแห่งพระวิชิตมารนั้นนา” (Rattanapanya 2011B, 1)

“*อหํ อันทว่าข้าชื่อว่ารัตนปัญญาญาณเถร นมามิ นมัสการบัดนี้ ตัมมัม* ซึ่งพระเนาวโลกุตรธรรม 9 ประการ สิบทั้งพระปริยัตินั้นนา” (Rattanapanya 2011B, 2)

“*อันทว่าข้าพเจ้าชื่อว่า รตนปัญญาญาณเถร นมามิ* ถวายวันทาการบัดนี้ *ตัมมัม* ซึ่งหมู่ศกฺขางคิกสงฆ์นั้นนา” (Rattanapanya 2011B, 3)

“*แลผู้ข้าชื่อว่า รตนปัญญาญาณเถร นั้น หัตถตราโย* มีอุปเลทอุปปีฬกรรมกำหนดแล้ว *อลภิ* ก็ได้บัดนี้ *ปัญญาภิสนท* ซึ่งกองกุศลเป็นอันมาก แลข้าพเจ้านั้นโสทรกระทำประณามพระศรีรัตนไตรยแล้ว มีกุศลเจตนาจะแต่งซึ่งคำภีร์นี้อันชื่อชินกาลมาลินี มีลำดับการกำหนดพุทธการกรรมแห่งพระสัพพัญญุโคดมโดยบำเพ็ญบุพภาคบารมีสืบเรื่องต้นไปจนบริยสานที่สุดพระคำภีร์นี้ *อนุปปพเพนเวทิตัพโพ* ปราชญ์พึงเข้าใจโดยลำดับดังนี้...” (Rattanapanya 2011B, 3)

“*อยคณโฐ* พระคำภีร์ชินกาลมาลินี พระผู้เป็นเจ้ามีพระนามชื่อ พระรัตนปัญญา มีพระวรราชาได้ 23 พระวรราชาสถิตอยู่ในสุราพิจิตรภูฏี อันสมเด็จบรมกระษัตริราชผู้เป็นบวรนัดดาแห่งพระเจ้าพิลกสิริธรรมจักรวรรดิราช อันบังเกิดในมังรายราชวงศ์ทรงสร้างไว้ในรัตนมหาวิหาร เพื่อจะให้รุ่งเรืองไปในบวรพุทธศาสนา” (Rattanapanya 2011B, 250)

เมื่อพิจารณาปีที่ท่านแต่งชินกาลมาลีปกรณ์จบ คือ พ.ศ. 2060 พบว่าตรงกับสมัยพระเมืองแก้ว (พ.ศ. 2038-2068) ขณะนั้นพระรัตนปัญญาญาณมีอายุ 43 ปี 23 พรรษา แม้ท่านจะระบุในท้ายคัมภีร์ว่าแต่งจบใน พ.ศ. 2060 ทว่าเนื้อหาในชินกาลมาลีปกรณ์กลับดำเนินต่อไปอีก 10 ปี กระทั่งมาสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2070 ดังว่า “เมื่อจุลศักราชล่วงไปได้ 889 ปี ในวันจันทร์เดือนหกขึ้น 2 ค่ำปีกุน สมเด็จพระมกษัตริย์อาราธนาพระสงฆ์ อันรู้พระพุทธวจนะ คำสิงห์ให้กระทำอุปสมบทกรรม” (Rattanapanya 2011B, 250) สมเด็จพระมกษัตริย์ข้างต้นหมายถึงพระเกษเกล้า ที่เสวยราชย์ประกาศ จ.ศ. 887 ตรงกับ พ.ศ. 2069

ด้วยเหตุนี้ ตามที่ท่านระบุว่าแต่งชินกาลมาลีปกรณ์จบใน พ.ศ. 2060 ขณะที่ท่านมีอายุ 43 ปี ท่านต้องเกิดใน พ.ศ. 2017 อยู่ในสมัยพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. 1984-2030) และมีข้อสังเกตว่าท่านได้แต่งมาติกาตถสรูปัมม

สังคณีนีในราว พ.ศ. 2060 - 2065 เป็นคัมภีร์อธิบายความพระอภิธรรมโดยย่อและแต่งวชิรสารัตถสังคหะใน พ.ศ. 2078 อันเป็นคัมภีร์ประมวลที่มาของธรรมะที่สำคัญจากคาถาต่างๆ (Preamjit, 2017, online) ด้วยเหตุนี้ท่านต้องมรณภาพหลัง พ.ศ. 2078 ที่ท่านแต่งวชิรสารัตถสังคหะ ขณะที่แต่งท่านมีอายุ 61 ปี

แสง มนวิthur ค้นคว้าประวัติพระรัตนปัญญาญาณเพิ่มเติมจากเรื่องเล่าของชาวล้านนาว่า “มีผู้ยืนยันว่าท่านเป็นชาวเมืองเชียงราย และเป็นเชื้อพระวงศ์พระเจ้ามังราย บวชอยู่วัดพระแก้วเมืองเชียงราย” (Rattanapanya 2011B, 17) และพบว่า ขณะที่แต่งชินกาลมาลีปกรณ์ท่านจำพรรษาอยู่ในวัดรัตนมหาวิหารที่พระเมืองแก้วสร้างถวาย มีความหมายว่า วิหารอันยิ่งใหญ่ของพระภิกษุผู้มีปัญญาดังรัตนะ (Rattanapanya 2011B, 17) ดังนั้นท่านจึงต้องเริ่มแต่งชินกาลมาลีปกรณ์อย่างช้าสุดในสมัยพระเมืองแก้วทรงเสวยราชย์ใน พ.ศ. 2039-2069

จากการวิเคราะห์ข้างต้น จึงสรุปได้ว่าพระรัตนปัญญาญาณเกิดใน พ.ศ. 2017 สมัยพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. 1984-2030) อุปสมบทที่วัดพระแก้ว เมืองเชียงราย เริ่มแต่งชินกาลมาลีปกรณ์ในสมัยพระเมืองแก้ว ภายหลัง พ.ศ. 2039 แต่งที่วัดรัตนมหาวิหาร แต่งจบใน พ.ศ. 2070 สมัยพระเมืองเกษเกล้า ท่านมรณภาพภายหลัง พ.ศ. 2078

3. โครงสร้างวรรณกรรม

เพื่อที่จะได้เห็นโครงสร้างวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้ศึกษาเปรียบเทียบกับโครงสร้างวรรณกรรมมูลศาสนาและจามเทวีวงศ์ ซึ่งทั้ง 3 เล่มเป็นงานนิพนธ์ภาษาบาลีของพระสงฆ์ในล้านนาช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 เช่นเดียวกัน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ มูลศาสนา และจามเทวีวงศ์

ชินกาลมาลีปกรณ์	มูลศาสนา	จามเทวีวงศ์	โครงสร้างคัมภีร์	จุดประสงค์
จบ พ.ศ. 2071	จบ พ.ศ. 2053	ไม่ปรากฏ	วงศ์พระพุทเจ้า	1. การเกิดขึ้นของกษัตริย์องค์แรกของโลก 2. แสดงที่มากษัตริย์ทุกพระองค์บนโลกว่ามีความเกี่ยวข้องกับวงศ์พระมหาสมมติ (วงศ์พระพุทเจ้า)
พระโพธิสัตว์	การตั้งปรารภของพระโพธิสัตว์	ไม่ปรากฏ		
ไม่ปรากฏ	กำเนิดโลกภัทธกัลป์	ไม่ปรากฏ		
ไม่ปรากฏ	กำเนิดคน	ไม่ปรากฏ		
ไม่ปรากฏ	กำเนิดกษัตริย์ และวงศ์พระมหาสมมติ	ไม่ปรากฏ		
วงศ์พระพุทเจ้า	วงศ์พระพุทเจ้า	ไม่ปรากฏ		
พุทธประวัติ	พุทธประวัติ	ไม่ปรากฏ		

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ มูลศาสนา และจามเทวีวงศ์ (ต่อ)

ชินกาลมาลีปกรณ์	มูลศาสนา	จามเทวีวงศ์	โครงสร้างคัมภีร์	จุดประสงค์
สังคายนา	สังคายนา	ไม่ปรากฏ		
พุทธศาสนาในลังกา (ทีปวงศ์)		ไม่ปรากฏ		
พระเจ้าอโศก	พระเจ้าอโศก	ไม่ปรากฏ		
	พระเจ้าเลียบโลก	พระเจ้าเลียบโลก	พระพุทธศาสนา ในล้านนา	1. ต้นวงศ์ กษัตริย์ ที่ปกครองแต่ละเมือง มีความชอบธรรม ในการขึ้นครองราชย์ เพราะสืบสายเลือด มาจากพระมหา สมมติหรือสืบทาง ธรรมของพระพุทธเจ้า 2. ประวัติศาสตร์การ ปกครองเมืองต่างๆ
พุทธศาสนาในเมือง ลำพูน	พุทธศาสนาในเมือง ลำพูน	พระพุทธศาสนาใน เมืองลำพูน		
ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	จามเทวีวงศ์		
พุทธศาสนาในล้านนา	พุทธศาสนาในล้านนา	ไม่ปรากฏ		
มังรายวงศ์	มังรายวงศ์	ไม่ปรากฏ		
พระพุทธสิหิงค์	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ		
พระแก้วมรกต	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ		
พระเจ้าแก้วต้อ	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ		
พระสิขี	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ		
ไม่ปรากฏ	พยากรณ์ศาสนวงศ์	ไม่ปรากฏ		
ไม่ปรากฏ	ทีปวงศ์	ไม่ปรากฏ		

จากตารางพบว่าโครงสร้างคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์กับมูลศาสนา มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ แบ่งโครงสร้างออกเป็นส่วนที่ 1 ที่แสดงเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพุทธวงศ์ และส่วนที่ 2 แสดงเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในล้านนา ส่วนจามเทวีวงศ์นั้น ไม่ปรากฏเนื้อหาส่วนที่ 1 คงมีเฉพาะส่วนที่ 2 คือ ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในเมืองหริภุญชัยเท่านั้น

ชินกาลมาลีปกรณ์เสนอเรื่องวงศ์พระพุทธเจ้า โดยเริ่มต้นจากพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์สมัยต่างๆ ส่วนในมูลศาสนาเริ่มต้นเรื่องวงศ์พระพุทธเจ้าด้วยการเสนอเรื่องวงศ์กษัตริย์พระมหาสมมติตามคัมภีร์อัคคัญญสูตร จากนั้นจึงเป็นประวัติพระพุทธเจ้าในสมัยภัทรกัป ต่อเนื่องด้วยประวัติพุทธศาสนาในล้านนา เช่นเดียวกัน ส่วนในจามเทวีวงศ์ตัดในส่วนวงศ์พระพุทธเจ้าออกและเริ่มด้วยการเสด็จมาล้านนาของพระพุทธเจ้าตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก ก่อนจะเสนอเรื่องประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในเมืองหริภุญชัยต่อไป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าการเริ่มต้นวงศ์พระพุทธรูปเจ้าทั้งในชินกาลมาลีปกรณ์และมูลศาสนา มีลักษณะการแต่งเช่นเดียวกันกับการแต่งคัมภีร์ของลังกาที่เรียกว่า นิทาน ในยุคอรรถกถาจารย์ ดังนั้น คัมภีร์ทั้ง 2 เล่มจึงควรได้รับอิทธิพลการแต่งคัมภีร์จากลังกาเช่นเดียวกัน และอาจจะแต่งขึ้นก่อนจามเทวีวงศ์ ที่ไม่ปรากฏเนื้อหาส่วนนี้นอกจากนี้ พบว่าชินกาลมาลีปกรณ์ยังแทรกประวัติพระพุทธรูปสำคัญของล้านนา ได้แก่ พระพุทธรูปสิหิงค์ พระแก้วมรกต พระเจ้าแก้วตื้อ และพระสิขี ที่วรรณกรรมเล่มอื่นไม่มี ทั้งชินกาลมาลีปกรณ์ยังเรียบเรียงลำดับประวัติพุทธศาสนาอย่างมีระบบชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับมูลศาสนา กล่าวคือ นำประวัติพุทธศาสนาในลังกาขึ้นไว้ก่อนประวัติพุทธศาสนาในล้านนา ตามลำดับเหตุการณ์จริง ซึ่งในมูลศาสนากลับนำประวัติพุทธศาสนาในลังกามาต่อไว้ตอนท้าย คล้ายเป็นส่วนที่นำมาเสริมภายหลัง

4. จุดประสงค์ในการแต่ง

จากตารางที่ 1 พบว่า ชินกาลมาลีปกรณ์แต่งขึ้นเพื่ออธิบายวงศ์ของพระพุทธรูปเจ้าที่แพร่เข้ามาสู่ล้านนาโบราณ และสืบเนื่องมากระทั่งถึงระยะเวลาที่แต่งตำนานแล้วเสร็จ มีรายละเอียดดังนี้

1. เพื่ออธิบายความเป็นไปของวงศ์พระพุทธรูปเจ้าโคตมะตามลำดับ ตั้งแต่เมื่อพระพุทธรูปเจ้าปรารถนาพุทธภูมิ โดยมิได้เอ่ยพระวอจา มากระทั่งถึงสมัยพระพุทธรูปเจ้าโคตมะ
2. เพื่อแสดงความสืบเนื่องเชื่อมโยงวงศ์กษัตริย์ล้านนาเข้ากับวงศ์พระพุทธรูปเจ้า โดยต้นกษัตริย์ราชวงศ์มังราย (หลวงจักราช) สืบสายมาจากพระมหาสมมติผู้เป็นกษัตริย์องค์แรกของโลก ผ่านทางการยอมรับนับถือพุทธศาสนา
3. เพื่อสรรเสริญพระเจ้าติโลกราช และพระสงฆ์ฝ่ายวัดป่าแดง เนื้อความชินกาลมาลีปกรณ์ที่อธิบายประวัติมังรายวงศ์ มีการกล่าวติเตียนพระเจ้าสามฝั่งแกน พระราชบิดาพระเจ้าติโลกราชอย่างมาก ดังนี้

“ทรงพระนามชื่อว่าพญาติศราช ประสูติในปัมะเสง ได้ราชสมบัติแต่พระชนมได้ 12 พระพรรษา สาสเนมนันท์ทโธ มีพระศรัทธาในพระศาสนานั่นน้อยหนักน้อยหนา พระไทยเลื่อมใสนับถือไปในภายนอกพระศาสนานั้นเป็นอันมาก จะได้เอาใคร่นับถือซึ่งบุคคลที่เป็นสัปปุรุษนั้นหาไม่ได้ นับถือแต่คนพาล ย่อมมาบวงสรวงบูชาซึ่งยักษ์ท้าวเทวราชอันสิงสู่อยู่ณภูเขาแลต้นไม้ใหญ่ในป่าในอารามแลสวนทั้งปวง ด้วยวัตถุทั้งหลายคือโคกระบือเป็นต้น แลชนหญิงชายชาวเมืองทั้งหลายที่อยู่ในอาณาจักรนั้นก็ปรากฏได้ชื่อว่ายักษ์ท้าว เหมือนหนึ่งว่าเป็นข้าเป็นทาส แห่งพญายักษ์ทั้งสิ้นจึงให้สร้างซึ่งพระมหาวิหารหนึ่ง ชื่อว่าบุรณนิหารไว้ในเมืองสารดิระนคร เป็นที่สนุกเป็นชาติภูมิแห่งพระองค์แลพญาติศราชนั้น จึงชิงเอาซึ่งสิ่งทั้งหลายมีส่วนแลที่นาเป็นต้น อันเป็นของแห่งพระรัตนไตรยอันบุตถุคติไฉนพระนครทั้งปวง ในทั้งหลายนั้นเก็บเอามาให้เป็นอุปกรณแก่พระมหาวิหาร วัดของพระองค์ที่สร้างไว้ทั้งนั้น” (Rattanapanya 2011B, 186)

ขณะเดียวกันเนื้อหาก็ได้ยกย่องพระเจ้าติโลกราช แม้จะกล่าวถึงเหตุการณ์ในสมัยพระเมืองแก้ว ก็เรียกพระเมืองแก้วว่าพระพิลลปนัดดาธิราช (หลานพระเจ้าติโลกราช) คงเป็นเพราะความยกย่องพระเจ้าติโลกราชนั่นเอง ดังนี้

“ดัสส ปน อัจฉเยน ฯลฯ อโหสิ ฝ่ายว่าพญาพิลกกราชนั้นประสูติขณะปีฉลู มีพระชนมายุได้ 32 พระพรรษา พระองค์ก็ได้รับราชาภิเศกในเมืองนพพิสิราชธานีในปีกา แทนพญาดิศราชผู้เป็นสมเด็จพระบิดาสืบไป แลพญาพิลกกราชนั้นพระองค์แก่วัยล่วงรู้เรื่องไปด้วยสติปัญญา พิจารณาเห็นซึ่งประโยชน์ตนแลประโยชน์ท่าน กอปรด้วยกำลังกายพละทั้งวิริยความเพียรก็มาก รมีพระราชหฤทัยทรงพระราชศรัทธาเลื่อมใส ในพระบรมพุทธานุสาสนา จำเดิมแต่พระองค์ได้รับราชาภิเศกแล้ว ก็ทรงพระนามชื่อว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงศรีธรรมจักรวรรดิพิลกกราช เป็นบรมกระษัตริย์อันประเสริฐ ปรากฏในทิตานุกิตทั้งปวง” (Rattanapanya 2011B, 192)

ด้วยเหตุนี้ จุดประสงค์ของชินกาลมาลีปกรณ์ คือ อธิบายลำดับวงศ์ของพระพุทธเจ้าและวงศ์พระพุทธเจ้านี้สืบต่อมาลงจักราชปฐมกษัตริย์เมืองเชียงแสน สืบต่อมายังกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อยกย่องพระเจ้าติโลกราชและสนับสนุนคณะสงฆ์วัดป่าแดง

5. คัมภีร์พุทธศาสนาที่ใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการแต่งชินกาลมาลีปกรณ์

ในการวิเคราะห์ของ แสง มนวิฑูร (Rattanapanya 1958A, 16) พบว่าชินกาลมาลีปกรณ์ได้อาศัยคัมภีร์พุทธศาสนาในการแต่ง หลายเล่ม ได้แก่ บาลือปทานสูตร วิสุทธชนวิลาสินี พุทธวงศ์ มรุตตวิลาสินี จริยปิฎก บาลืออังกุตตรนิกาย มหาปทานสูตร มหาปริณิพพานสูตร สมุทตวิลาสินี ปปัญจสนธิชาตกัฏฐกถา สมันตปาสาทิกา มลีนทปัญหา มหาวงส์ สาสนวงส์ ทีปวงส์ ชินาลังกา ทาฐาวงส์ ญูปวงส์ มหาโพธิวงส์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รวมเอกสารอื่นๆ ได้แก่ รัตนพิมพวงศ์ สิทฺธิคนิทาน จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน เป็นต้น หากนำรายชื่อคัมภีร์ข้างต้นมาจัดประเภทจะได้ดังนี้

คัมภีร์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ได้แก่ พุทธวงศ์ จริยปิฎก อยู่ในขุททกนิกายพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 25

มหาปทานสูตรและมหาปริณิพพานสูตร อยู่ในทีฆนิกายมหารวรรคพระสุตตันตปิฎก เล่ม 2

คัมภีร์อรรถกถา ได้แก่ สมันตปาสาทิกา ปปัญจสนธิชาตกัฏฐกถา วิสุทธชนวิลาสินี ทั้งหมดเป็นผลงานของพระพุทธโฆสะ โดยสมันตปาสาทิกา เป็นอรรถกถาพระวินัย แต่งราว พ.ศ. 872-973 ปปัญจสนธิเป็นอรรถกถามัชฌิมนิกาย ชาตกัฏฐกถาขยายเรื่องราวจากพระไตรปิฎกที่เป็นร้อยกรองสั้นๆ และวิสุทธชนวิลาสินี เป็นอรรถกถาอปทาน

คัมภีร์ปกรณ์พิเศษสมัยหลังอรรถกถา ได้แก่ ชินาลังกา แต่งโดยพระภิกษุชาวลังกา นามพระพุทธกัชิตะ พ.ศ. 1700 เป็นการพรรณนาประวัติพระพุทธเจ้าตั้งแต่ประสูติไปกระทั่งปรินิพพาน

วรรณคดีประเภททวงส์ หมายถึง พงศาวดาร หรือตำนานของลังกา ได้แก่ ทีปวงส์ มหาวงส์ ญูปวงส์ มหาโพธิวงส์ ทาฐาวงส์ มีรายละเอียดดังนี้

คัมภีร์ทีปวงส์ เป็นพงศาวดารลังกาที่เก่าแก่ที่สุด ไม่พบหลักฐานว่าใครแต่ง เนื้อหาแสดงประวัติศาสตร์ของลังกา ตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้ากระทั่งไปจบลงในสมัยพระเจ้ามหาเสนะ (พ.ศ. 868-895) คัมภีร์มหาวงส์ เป็นคัมภีร์ทีปวงส์ที่ปรับปรุงใหม่โดยพระมหานาม แต่งในสมัยพระเจ้าธาตุเสนะ ต้นพุทธศตวรรษที่ 11 พระองค์ได้พระราชทานทองจำนวนมากเป็นอุปการะให้มีการแต่งที่ปรึกษาของคัมภีร์ทีปวงส์ ซึ่งก็คือคัมภีร์มหาวงส์นั่นเอง ผลงานที่ต่อเนื่องจากคัมภีร์มหาวงส์ คือ คัมภีร์จุฬวงส์ โดยพระธัมมกิตติ ท่านเดินทางมาจากพม่าในสมัยพระเจ้าปรักรมพาหุที่ 2 ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งท่านเขียนประวัติของกษัตริย์ลังกาต่อจากมหาวงส์และคัมภีร์มหาโพธิวงส์ คือ ประวัติของต้นมหาโพธิ์ คือ ต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายประทับในวันตรัสรู้ตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าที่ปังกะเป็นต้นมารวม 25 พระองค์ เชื่อว่าพระอุปติสสะเป็นผู้แต่ง ส่วนอุปวงส์ คือ ตำนานการสร้างพระสถูปเจดีย์ฝ่ายเถรวาท และมหาวงส์ คือ ประวัติว่าด้วยการประดิษฐานพระทันตธาตุในลังกา

มิลินทปัญหา เป็นปกรณ์ว่าด้วยการถาม-ตอบปัญหา ระหว่างพระเจ้ามิลินท์หรือพระเจ้าเมณันเดอร์กษัตริย์อินเดีย เชื้อสายกรีกกับพระนาคเสนเถระ ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง เชื่อกันว่าแต่งขึ้นในราวพุทธศักราช 500

การใช้คัมภีร์จำนวนมากในการอ้างอิงเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นปราชญ์ของพระรัตนปัญญาญาณได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงสภาพสังคมพุทธศาสนาในพุทธศตวรรษที่ 21 ว่าดำเนินไปตามมติพุทธศาสนาเถรวาทฝ่ายมหาวีหาร

6. วงศ์พระพุทธเจ้าในชินกาลมาลีปกรณ์

การศึกษาเรื่องวงศ์พระพุทธเจ้า ส่วนใหญ่อ้างอิงมาจากคัมภีร์พุทธวงศ์ ในพระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์โบราณในพุทธศาสนาเถรวาทดั้งเดิม เชื่อว่าเกิดขึ้นในช่วงที่พุทธศาสนาได้แยกเป็นสำนักต่างๆ ราวพุทธศตวรรษที่ 2-5 ซึ่งต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 ได้มีการแต่งอรรถกถาและคัมภีร์พิเศษเพิ่มอธิบายความในคัมภีร์พุทธวงศ์ มีเนื้อหากล่าวถึงพระพุทธเจ้า 28 พระองค์ และการบำเพ็ญบารมีของพระองค์เพื่อการเป็นพระพุทธเจ้า เริ่มตั้งแต่ที่พระพุทธโคตมะเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์สุเมธดาบส ได้รับคำพยากรณ์จากพระที่ปังกะว่าจะสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ทว่าจำนวนพระพุทธเจ้าในชินกาลมาลีปกรณ์ กลับมีจำนวนมากกว่าในคัมภีร์พุทธวงศ์ถึง 3 พระองค์ด้วยกัน ได้แก่ พระปุราณทีปังกะ พระพรหมเทวะ และพระปุราณศากยมุนี รวมมีพระพุทธเจ้าในชินกาลมาลีปกรณ์ 31 พระองค์ นอกจากนี้ในชินกาลมาลีปกรณ์ยังได้แสดงพระชาติที่พระพุทธเจ้าโคตมะอุบัติเป็นพระโพธิสัตว์มากกว่าที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธวงศ์ 7 พระชาติ แบ่งเป็นพระโพธิสัตว์ในสมัยที่ไม่มีพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ ได้แก่ มาณพหนุ่มผู้แบกมารดาว่ายน้ำข้ามทะเล พระเจ้าสัตตดาปะผู้มองเห็นโทษของราคะ พรหมดาบสผู้มอบชีวิตเป็นทานแก่แม่เสือ และมาณพหนุ่มช่างทองผู้ใช้เล่ห์ให้ได้มาซึ่งพระนางอันเป็นที่รัก กับพระโพธิสัตว์ในสมัยที่พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกแล้วจำนวน 3 พระองค์ ได้แก่ พระนางสมิตตาราชกุมารี พระเจ้าอรติเทพ และพระเจ้าสาคร จำนวนที่มากกว่าที่คัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้นมาจากไหนจะได้วิเคราะห์ต่อไป

ทั้งในชินกาลมาลีปกรณ์ยังแบ่งกำหนดพระโพธิสัตว์ไว้ 3 ประเภท ได้แก่ สัทธาธิกโพธิสัตว์ วิริยาธิกโพธิสัตว์ และ ปัญญาธิกโพธิสัตว์ ดังนี้

“ทีนี้จะสำแดงบารมีกรุณาการตั้งแต่พุทธกาลกำหนดแห่งพระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ปรารถนาโพธิญาณ บำเพ็ญพระบารมีมา มี 3 จำพวก คือ ปัญญาธิก 1 สัทธาธิก 1 วิริยาธิก 1 ถ้าพระโพธิสัตว์ทั้ง 3 นั้น อันว่า สัทธาธิกโพธิสัตว์เจ้ากำหนดพุทธกาลอันบำเพ็ญพระบารมี 7 อสงไขยแสนกัลป์ วิริยาธิกโพธิสัตว์กำหนดกาลบำเพ็ญพระบารมี 16 อสงไขยแสนกัลป์ ถ้าพระโพธิสัตว์สามจำพวกอันว่าปัญญาธิกโพธิสัตว์เจ้าแห่งเรา บำเพ็ญพระบารมี 4 อสงไขยแสนกัลป์ พุทธภาวปิต โธ ถึงภาวะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าเหตุว่าปัญญินทรีย์แก่กล้ารวดเร็วยิ่งกว่าพระโพธิสัตว์สองจำพวก เป็นพุทธกาลกำหนดพร้อมทั้งกายแลวจา จึงสำเร็จเป็นพระสัพพัญญูโคตมะนั้น” (Rattanapanya 2011B, 4)

การแบ่งพระโพธิสัตว์ในทำนองนี้ก็ไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกเช่นเดียวกัน เมื่อนำประวัติพระพุทธรูปแต่ละองค์ที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์และพุทธวงศ์มาเปรียบเทียบกัน จะได้ดังตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบประวัติพระพุทธรูปที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์กับพุทธวงศ์

พระพุทธรูป โคตมะอุบัติเป็นพระโพธิสัตว์	อดีตพระพุทธรูป	ความสำคัญ	ปรากฏใน
มาณพหนุ่มแบกมารดาว่าย ข้ามมหาสมุทร	สมัยที่พระพุทธรูปยังไม่ ปรากฏบนโลก	พระอินทร์ดลใจให้ตั้งปณิธานเป็นพระพุทธรูป	1. ชินกาลมาลี ปกรณ์
พระเจ้าสัตตตูปะ		เห็นโทษแห่งราคะกิเลสจึงตั้งปณิธานเป็น พระพุทธรูป	
พระพรหมดาบส		ให้ชีวิตเป็นทานแก่แม่เสือแล้วตั้งปณิธานเป็น พระพุทธรูป	
มาณพช่างตีทอง		เล่ห์กลกระทำให้หญิงรัก จึงตกนรก และเกิดมา เป็นผู้หญิง คือ พระนางสุมิตตาราชกุมารี	
พระนางสุมิตตาราชกุมารี	พระปุราณทีปังกร	ถวายน้ำมันเมลิ็ดผักกาดแล้วตั้งปณิธานเป็น พระพุทธรูป	
พระเจ้าอรดีเทพ	พรหมเทวะ	ตั้งปณิธาน เป็นพระพุทธรูป นาน 7 อสงไขย	
พระเจ้าสาคร	พระปุราณศากยมนี	ตั้งจิตปณิธาน เป็นพระพุทธรูป นาน 9 อสงไขย	
ไม่มีพระโพธิสัตว์มาอุบัติ ในโลก	พระตันหังกร	ตั้งกาย-วจีปณิธาน เป็นพระพุทธรูป นาน 4 อสงไขย ไม่ได้รับการพยากรณ์	1. ชินกาลมาลี ปกรณ์ 2. พุทธวงศ์
	พระเมธังกร		
	พระสรณังกร		
สุเมธดาบส	ปัจฉิมทีปังกร	ตั้งกาย-วจีปณิธาน เป็นพระพุทธรูป นาน 4 อสงไขย แสนกับ ได้รับการพยากรณ์ครั้งแรก	

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบประวัติพระพุทธรูปที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์กับพุทธรวงค์ (ต่อ)

พระพุทธรเจ้า โคตมะอุบัติเป็นพระโพธิสัตว์	อดีตพระพุทธรเจ้า	ความสำคัญ	ปรากฏใน
พญาวิชิตาวี	โกณฑัญญะ	ตั้งแต่พระพุทธรเจ้าปัจฉิมที่ปางกร ไปกระทั่งถึงพระโคตมะพุทธรเจ้า เรียกพระพุทธรเจ้า 25 พระองค์ เมื่อรวมกับพระตันหังกร พระเมธังกร และพระสุรณังกร เป็นพระพุทธรเจ้า 28 พระองค์	1.ชินกาลมาลีปกรณ์ 2.พุทธรวงค์
สุริจินพราหมณ์	มังคละ		
อตุลนาคราช	สุমনะ		
อติเทวพราหมณ์	เรวตะ		
สุชาติพราหมณ์	โสภิต		
ยักษ์เสนาบดี	อโนมทัสสี		
พญาไกรษรสีหราช	ปทุม		
ดาบสฤาษี	นารทะ		
มหาฤทธิรักษัตริย์	ปทุมุตตระ		
อุตรมานพ	สุเมธ		
จักรพรรดิ	สุชาติ		
กัสสปพราหมณ์	ปิยทัสสี		
สุสิมดาบส	อถถทัสสี		
สมเด็จพระนรินทรธิราช	ธัมมทัสสี		
มังคลดาบส	สิทธัตถะ		
สุชาดราช	ดิส		
วิชีตาวีราช	ปุศ (มุสสะ)		
อตุลนาคราช	วิปัสสี		
พระเจ้าอมรินทราชนพิต	สิขี		
สุทศนราชนพิต	เวสภู		
เขมราชนพิต	กกุสันธะ	พระพุทธรเจ้า 4 พระองค์ในภัทรกัป	
บรรพตราชนพิต	โกนาคมน		
โชติบาลมานพ	กัสสป		
เจ้าชายสิทธัตถะ	โคตมะ		
	ศรีอาริยมตไตรย	พระอนาคตวงค์ พระพุทธรเจ้าองค์ที่ 5 ในภัทรกัป	

จากตารางที่ 2 พบว่าในพุทธวงศ์ ปรากฏพระพุทธเจ้าจำนวน 28 พระองค์ ตั้งแต่พระพุทธเจ้าต้นหังกรเป็นต้นมา ถึงพระพุทธเจ้าโคตมะ ไม่รวมพระศรีอาริยมตไตรย ส่วนในชินกาลมาลีปกรณ์ปรากฏพระพุทธเจ้าจำนวน 31 พระองค์ เพิ่มขึ้นไปจากสมัยพระพุทธเจ้าต้นหังกรอีก 3 พระองค์ ได้แก่ พระปฺรมาณที่ปิงกร พระพรหมเทวะ และพระปฺรมาณศากยมนี หากรวมพระศรีอาริยมตไตรยแล้วจะมีพระพุทธเจ้าในชินกาลมาลีปกรณ์จำนวน 32 พระองค์

ชินกาลมาลีปกรณ์ปรากฏเรื่องราวในสมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ปรากฏในพุทธวงศ์จำนวน 7 พระองค์ ดังนี้

(1) สมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะเสวยพระชาติเป็นมาณพหนุ่มยากจนในเมืองคันธาระ วันหนึ่งได้พามารดาลงเรือสำเภามาค้าขายยังสุวรรณภูมิและเกิดเรือล่มกลางมหาสมุทร จึงว่ายน้ำแบกมารดาข้ามมหาสมุทรเข้าฝั่งด้วยความเพียร ทำมหาพรหมจึงได้ตกลงใจให้มาณพปรารถนาในใจว่าเมื่อเราพ้น (มหาสมุทร) แล้วจะให้ผู้อื่นพ้นด้วย เป็นปฐมจิตตูปบาทกาล คือ กาลที่ตั้งปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าในใจเป็นครั้งแรก

(2) สมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะ เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าสัตตตูปะในเมืองสิริมตี ทรงช้างป่าที่ฝึกหัดมาดีแล้ว ให้ยอมตายตามคำสั่งของควาญช้างได้ แต่เมื่อราคะเข้าครอบครองทำให้ช้างวิ่งเตลิดเข้าไปในป่าเพื่อหาช้างตัวเมีย เมื่อฤทธิ์ราคะหมดแล้วแม้ควาญช้างสั่งให้จับก่อนเหล็กที่ร่อนก็ยอมไ้ช้งวงจับ และไม่ปล่อยหากควาญช้างไม่สั่ง จึงเป็นเหตุให้ช้างตาย พระเจ้าสัตตตูปะทรงเห็นกำลังของราคะแล้วก็ตั้งความปรารถนาขอเป็นพระพุทธเจ้าเปลี่ยนตนให้พ้นจากราคะอันมีฤทธิ์นี้

(3) สมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะเสวยพระชาติเป็นพระพรหมดาบส ทรงทิ้งตัวลงจากยอดภูเขาตกลงมาตรงหน้าแม่เสือที่กำลังจะกินลูกตนเอง เมื่อเสือเห็นร่างของพระโพธิสัตว์แล้วจึงงดกินลูกตน หันมากินร่างพระโพธิสัตว์แทน

(4) สมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะเสวยพระชาติเป็นมาณพช่างตีทอง ได้ลักลอบเป็นชู้กับบุตรสาวเศรษฐี เมื่อตายไปจึงตกนรก หมดกรรมจึงเกิดมาเป็นผู้หญิง ด้วยเศษบาปกรรมที่ยังเหลืออยู่ในชาติที่เป็นมาณพตีทอง

(5) สมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะเสวยพระชาติเป็นพระนางสมิตตาราชกุมารี ถวายน้ำมันเมสึดพันธุ์ผักกาดแก่พระมหาเถรที่ปิงกร แล้วปรารถนาว่าในอนาคตขอเป็นพระพุทธเจ้านามสิทธัตถะ (แปลว่า เมสึดพันธุ์ผักกาด)

(6) สมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะเสวยพระชาติเป็นพระเจ้าอรติเทพ นครกรีนทกะ เสด็จไปยังที่ประทับของพระพุทธเจ้า ถวายเครื่องสักการะต่างๆ แล้วตั้งปณิธานในใจว่าขอให้ข้ามสังสารวัฏได้เหมือนพระองค์จะได้ให้ผู้อื่นข้ามได้ด้วย

(7) สมัยที่พระพุทธเจ้าโคตมะเสวยพระชาติเป็นพระเจ้าสาครเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ตรัสสรรเสริญพระพุทธคุณ แล้วคิดว่าในอนาคตขอให้เราได้ตรัสรู้ แล้วให้ผู้อื่นตรัสรู้ด้วย ถวายทานสิ่งของอย่างละพินอย่างแก่พระภิกษุสงฆ์ที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน แล้วเปล่งวาจาว่าขอให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าพระนามว่า โคตม เหมือนพระนามพระพุทธเจ้าขณะนั้น

ด้วยเหตุนี้ จำนวนพระโพธิสัตว์ในชินกาลมาลีปกรณ์จึงมีมากกว่าในพุทธวงศ์จำนวน 7 พระองค์ รวมพระโพธิสัตว์ในชินกาลมาลีปกรณ์ 35 พระองค์ และจำนวนอดีตพระพุทธเจ้าในชินกาลมาลีปกรณ์ มีมากกว่าในพุทธวงศ์ จำนวน 3 พระองค์ รวมจำนวนอดีตพระพุทธเจ้าในชินกาลมาลีปกรณ์ 31 พระองค์ หากเป็นเช่นนี้แล้ว เรื่องราวของวงศ์พระพุทธเจ้าที่มีมากกว่าในพระไตรปิฎก พระสงฆ์ล้านนาได้แบบอย่างการแต่งมาจากคัมภีร์ใด

ในล้านนามีคัมภีร์หนึ่งที่แสดงวงศ์พระพุทธเจ้าเฉกเช่นเดียวกับที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์ คือ คัมภีร์สัมภารวิบาก (Phrakantharojnajan 2009) หมายถึง วิบากแห่งสัมภารของพระพุทธเจ้า หมายถึงผลของกรรมอันเกิดขึ้นจากการสั่งสมของพระพุทธเจ้า เนื้อหาในหนังสือเป็นการแสดงผลของการสั่งสมบารมีอันยาวนานของพระโพธิสัตว์ ที่ใช้เป็นปัจจัยอุดหนุนให้บรรลุสัมโพธิญาณ มีนัยหมายถึงประวัติของพระพุทธเจ้านั่นเอง

คัมภีร์อีกเล่มหนึ่งที่ปรากฏวงศ์พระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับชินกาลมาลีปกรณ์และสัมภารวิบาก คือ โสตตตถกิมหานิทาน (Cul Phuth Khos 1983) แต่งขึ้นในคณะอภัยคีรีวิหารฝ่ายมหายานของลังกา ทั้งนี้ หลักฐานเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ที่พบว่ามีกล่าวถึงคัมภีร์โสตตตถกิมหานิทาน คือ เถกมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งพระเจ้าลิไททรงนิพนธ์ เมื่อ พ.ศ. 1888 นอกจากนี้ ในจารึกหลักที่ 2 ของสุโขทัย (พ.ศ. 1884-1904) และจารึกหลักที่ 6 (พ.ศ. 1904) ก็มีการกล่าวถึงคัมภีร์โสตตตถกิมหานิทานเช่นกัน ส่วนในล้านนาพบคัมภีร์โสทตติ (โสตตตถกิมหานิทาน) ฉบับวัดแสนฝาง จารไว้เมื่อ พ.ศ. 2381 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้น คัมภีร์โสตตตถกิมหานิทาน ต้องแต่งขึ้นก่อน พ.ศ. 1888 ที่มีการอ้างในเถกมิกถา อาจเป็นช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นเวลาอย่างช้าที่สุดหรืออาจแต่งก่อนหน้านั้นก็ได้

ด้วยเหตุนี้ คัมภีร์สัมภารวิบากที่มีเรื่องราววงศ์พระพุทธเจ้าเหมือนกับคัมภีร์โสตตตถกิมหานิทานนั้น ก็น่าจะแต่งขึ้นภายหลังในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งในสมัยดังกล่าวมีการแต่งคัมภีร์ที่มีเนื้อหาเลียนแบบคัมภีร์ลังกาอีกหลายเล่ม เช่น ปัญญาสาขตก (พ.ศ. 1800-1950) ทนตธาตุนิธาน (พ.ศ. 1854-1868) และสารสังคหะ (พ.ศ. 1842-1858) เป็นต้น จึงเป็นไปได้ว่าคัมภีร์โสตตตถกิมหานิทานแต่งขึ้นที่ลังกาในต้นพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างช้า ก่อนแพร่เข้ามาในสุโขทัย ได้เป็นต้นแบบให้มีการแต่งสัมภารวิบากในล้านนาราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 และคงส่งอิทธิพลให้คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ในพุทธศตวรรษที่ 21 ที่เสนอเรื่องราวของวงศ์พระพุทธเจ้าไว้เช่นเดียวกัน โดยกล่าวไว้อย่างย่ออย่างยิ่งประหนึ่งเป็นการสรุปใจความสำคัญจากคัมภีร์ทั้งสองเล่มที่เป็นต้นแบบ

ทั้งนี้ เรื่องราววงศ์พระพุทธเจ้าที่ต่างออกไปจากพระไตรปิฎกนั้น น่าจะได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ด้วยลักษณะการแต่งเรื่องที่อัครจริยเกินเลยความเป็นจริง อันเป็นลักษณะของชาดกในพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมากกว่าเถรวาท ทั้งเรื่องเสวยพระชาติเป็นพระพรหมดาบสยังปรากฏในชาดกของพุทธศาสนาฝ่ายมหายานอีกด้วย ในชื่อเรื่องเสือแม่ลูกอ่อน (Ratakarnkosol 1970) และยังพบในองค์ศาสนาสองห้องของครูชาวปี (Khaopi 1951) ตัวอย่างการสละชีวิตเพื่อการสร้างบารมีที่พบในปัจจุบัน อาทิ กรณีของทิกกวางค์กั กิษุฝ่ายมหายานของเวียดนามที่เผาตัวเองจนมรณภาพ ใน พ.ศ. 2506 เพื่อประท้วงรัฐบาลที่ไม่ให้ความเท่าเทียมกันทางศาสนา

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของประเพณีวัฒนธรรมล้านนาแล้ว พบว่ามีประเพณีวัฒนธรรมล้านนาที่แฝงไว้ด้วยความเชื่อแบบพุทธศาสนamahayan อาทิ ประเพณีทานตุ่งซึ่งพบทั้งในงานมงคลและอวมงคล ประเพณีสืบชาติาหรือการต่ออายุหรือต่อชีวิตของบ้านเมืองหรือของคนให้ยืนยาว ประเพณีส่งเคราะห์หรือการส่งนพเคราะห์ในวันสงกรานต์ พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ในวันสงกรานต์ เพราะชาวล้านนาเชื่อว่าบ้านเรือนแต่ละหลัง มีท้าวทั้งสี่ คือ จตุโลกบาลคอยปกปักรักษาตามทิศทั้งสี่ นอกจากนี้ ยังมีพระอินทร์ที่รักษาท้องฟ้าและพระแม่ธรณีที่รักษาแผ่นดิน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพุทธศาสนาในล้านนาที่มีลักษณะการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนamahayanกับเถรวาทภายหลังได้ถูกทำให้กลมกลืนไปกับพุทธศาสนาเถรวาทแบบธรรมยุต เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ทั้งเรื่องวงศ์พระพุทธเจ้าเองก็ได้ถูกลดทอนลงให้เหมือนกับประวัติพุทธศาสนาในส่วนกลางด้วยเช่นกัน อย่างที่ปรากฏในพุทธประวัติพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระสังฆราช (สา)

สรุป

ชินกาลมาลีปกรณ์ ว่าด้วยการเรียงร้อยประวัติพระพุทธเจ้าตามลำดับกาลเวลา แต่งโดยพระรัตนปัญญาญาณ ในพุทธศตวรรษที่ 21 เริ่มแต่งในสมัยพระเมืองแก้ว แต่งจบใน พ.ศ. 2071 สมัยพระเมืองเกษเกล้า ใช้กลวิธีการแต่งในลักษณะความเรียงร้อยแก้วสลับกับร้อยกรอง มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายความเป็นไปของวงศ์พระพุทธเจ้าโคตมะตามลำดับ ทั้งแสดงความสืบเนื่องเชื่อมโยงวงศ์กษัตริย์ล้านนาเข้ากับวงศ์พระพุทธเจ้า เพื่อสรรเสริญพระเจ้าติโลกราชและสำนักวัดป่าแดง โครงสร้างคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เกี่ยวข้องกับพุทธวงศ์และพุทธประวัติ และส่วนที่ 2 เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในราชวงศ์กษัตริย์ในล้านนา เป็นโครงสร้างวรรณกรรมเช่นเดียวกับตำนานมูลศาสนา

สำหรับวงศ์พระพุทธเจ้าในชินกาลมาลีปกรณ์ มีจำนวนมากกว่าวงศ์พระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก 3 พระองค์ ซึ่งมี 28 พระองค์ ได้แก่ พระปุราณทีปังกร พระพรหมเทวะ และพระปุราณศากยมุนี รวมทั้งหมด 31 พระองค์ ทั้งได้แสดงพระชาติที่พระพุทธเจ้าโคตมะอุบัติเป็นพระโพธิสัตว์มากกว่าที่ปรากฏในพระไตรปิฎกถึง 7 พระชาติ ได้แก่ พระโพธิสัตว์ในสมัยที่ไม่มีพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ ได้แก่ มาณพหนุ่มผู้แบกมารดาว่ายนน้ำข้ามทะเล พระเจ้าสัตตุตาปะผู้มองเห็นโทษของราคะ พรหมดาบสผู้มอบชีวิตเป็นทานแก่แม่เสือ และมาณพหนุ่มช่างทองผู้ใช้เล่ห์ให้ได้มาซึ่งพระนางอันเป็นที่รัก กับพระโพธิสัตว์ในสมัยที่พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกแล้วจำนวน 3 พระองค์ ได้แก่ พระนางสุมิตตาราชกุมารี พระเจ้าอรดีเทพ และพระเจ้าสาคร ซึ่งเรื่องวงศ์พระพุทธเจ้าในลักษณะนี้พบมาก่อนแล้วในคัมภีร์สัมภารวิภาที่แต่งในล้านนา ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 อันมีต้นแบบมาจากคัมภีร์โสตตัตถกัมภินิทานซึ่งแต่งขึ้นที่ลังกา ในต้นพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างช้า ประวัติพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏจำนวนมากและแสดงถึงความรุนแรงในการเสียสละ เป็นไปตามแนวคิดของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน จึงเป็นไปได้ว่าพระพุทธศาสนาจากลังกาที่เข้าสู่ล้านนาครั้งแรกน่าจะเป็นพุทธศาสนาที่มีคติฝ่ายมหายานผสมมาก่อน

References

- Cul Phuth Khos. *Sokattakimhanithan*. Bangkok: Wat Suthat Thepwararam, 1983.
- Khaopi, A. *Ong Sassana Song Hong*. Chiang Mai: Upatipong, 1951.
- Luang Rataarnkosol. *Jatakamala or Garland of Birth Stories*. Bangkok: Mahamakut Buddhist University, 1970.
- Siriwong, K. "An Analytical Study of Jinakalamalipakaranam." Master's thesis, Chulalongkorn University, 1980.
- Phrakantharojnajarn. *Samparavibak*. Bangkok: Monk Committee of Bangkok and Buddhist in Thailand, 2009.
- Phra Khru Sutheetasuntorn. et al. "Content analysis of Historic Places in Chinnakanmalipakon." Report International Research Conference, on October 24-25, 2015.
- Phra Rattanapanya. *Jinakalamalipakoranam*. Bangkok: Fine Arts Department, 1958A.
- _____. *Jinakalamali*. Bangkok: Sripanya, 2011B.
- Pomsuwan, P. and Laochalad, S. "Analyical Study of Dhamma in Jinakalamalipakaranan to Develop Students through to Buddhist Approach." *Phranakhon Rajabhat University* 8, no. 1, (April 2017): 338-346.
- Preamjit, S. "Buddhist Literature in Lanna: Pali Language." Mahamakut Buddhist University. Accessed November 17, 2017. <http://www.philo.mbu.ac.th>.
- Royal Society. *Photchanānukrom chabap Rāṭṭhabanthittayasathān* [Dictionary version Royal Society]. Bangkok: Royal Society, 2013.

